

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у глибшому вивченні особливостей вживання лексичних одиниць та синтаксичних структур у промовах Мішель Обами і аналізі їхнього перекладу українською мовою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Michelle Obama Speech on Healthy Eating – [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=PaT5liD2KDA&hd=1>
2. Michelle Obama's Speech at Tuskegee University – [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=qhUKwl5NFgE&hd=1>
3. Michelle Obama Praises Free Speech in China – [Електронний ресурс] Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=roWY-_tjgLI&hd=1
4. Hurko O. V. Implementation of affirmation category in a colloquial style / EUREKA: Social and Humanities : scientific journal. Tallin : Eesti Harju maakond, 2017. №2. С. 26–31.
5. Xiaolan L. Sexism in Language // Journal of Language and Linguistics / Lei Xiaolan. – Xi'an : Northwest Polytechnic University, 2006. – Vol. 5 – N. 1. – P. 87–94.

Стецько В.

Науковий керівник – доц. Цепенюк Т.О.

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ІРОНІЇ В ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ

Дослідження питань комічного було і залишається актуальною проблемою різних галузей філологічних наук – лінгвістики, текстолінгвістики, лінгвостилістики. У цьому контексті значної ваги і актуальності набуває аналіз та системна презентація засобів комічного в англомовній прозі.

Зрозумілість комічного визначається тим, наскільки ясно виступає суперечність між загальноприйнятим способом вираження і наявним. До проблеми комічного у своїх працях звертались Т. Гоббс та Х. Спенсер, З. Фрейд та А. Бергсон, Д. Локк та М. Бахтін. О. А. Лаптева провела аналіз стилістичних прийомів створення іронії в сучасному газетному тексті на матеріалі російської мови. На матеріалі англійських і американських художніх творів мовленнєву природу і функціонування стилістичного прийому іронії вивчали Н. К. Саліхова, Ж. Є. Фомичева, А. В. Сергієнко [5, с. 271]. Не зважаючи на чималу кількість наукових розвідок присвячених відтворенню комічного цільовою мовою, феномен іронії досі залишається недостатньо вивченим з точки зору перекладу, у зв'язку з чим існує потреба у визначенні способів перекладу і дослідженні трансформацій, що мають місце при відтворенні іронії в цільовій мові. Існує необхідність визначення основних труднощів при передачі іронії в процесі перекладу.

Мета нашої статті полягає у вивченні поняття «іронія» і визначенні основних проблем перекладу іронії у художній прозі та шляхів їхнього подолання.

Енциклопедія «Українська мова» дає таке визначення поняття «іронія»: «Іронія (грец. εἰρωνεία, букв. – насмішка, глузування, прихований глум) – різновид антифразу, троп, де з метою прихованого глузування або для легкого добродушного жарту мовна одиниця з позитивно-стверджувальними (в широкому розумінні) значенням, конотацією або модальністю вживається з прямо протилежними характеристиками [6, с. 214]».

Іронія походить від грецького *eironeia* та буквально означає *удавання*. У різних галузях знань комічне визначається по-різному. В естетиці іронія - вид комічного, ідейно-емоційна оцінка, елементарною моделлю або прообразом якої слугує структурно-експресивний принцип мовної, стилістичної іронії [4]. У стилістиці іронія виражає насмішку або лукавство, коли слово або вислів знаходяться в контексті мовного значення, протилежного буквальному сенсу або заперечує його.

Іронія менш агресивна, більш інтелектуальна за своїм характером, але найчастіше вона анітрохи не менш критична, ніж сатира. Обидві вони є художньою формою критичного, оцінного освоєння дійсності, і в цьому їхня соціальна значимість. Різниця між ними полягає лише в способі вираження оцінно-критичного ставлення до світу.

Важливість застосування іронії збільшується в художніх прозових творах, а особливо в англійських творах. Неординарною є ідея Д. Мюкке щодо цього: іронія все частіше застосовується письменниками як спосіб мислення, а не як прийом стилістики чи драматургії. І що найбільш незвичайне: цей спосіб мислення непомітно став окремим сучасним рухом у творчості письменників [10].

Письменники все частіше використовують іронію для того, щоб виразити свою точку зору в творах. Іронія відіграє визначну роль, оскільки надає твору певного додаткового змісту, конкретного стилістичного забарвлення та віддзеркалює незадоволеність автора навколишнім світом.

Ю. А. Вершкова стверджує, що іронічний ефект досягається різними засобами: використанням різноманітних стилістичних прийомів (епітетів, порівнянь, антитез, метафор, метонімії, зевми, гіперболи та ін.), стилістично відмінних одиниць, евфемізмів, каламбурів, заснованих на полісемії та омонімії, іронічним слововживанням, жартівливим переосмисленням прецедентних текстів (прислів'я, приказки, цитати, рекламні слогани, назви книг, картин, фільмів і т. ін.) шляхом додавання нового несподіваного компонента або заміни одного чи більше компонентів на синонімічні, антонімічні тощо, різними типами поновлення фразеологічних зворотів (додаванням, перестановкою, заміною). При перекладі іронії, яка створюється переліченими вище засобами, використовуються різноманітні перекладацькі трансформації: антонімічні, метонімічні та інші заміни, спричинені необхідністю перетворення образної основи комічного [2, с. 42-43].

Існує декілька типів іронії. С. І. Походня за засобами і умовами реалізації розрізняє асоціативну та ситуативну іронію. Ситуативна іронія виникає внаслідок контрасту між ситуативним контекстом і прямим значенням слова, словосполучення і речення, та реалізується у мікро- та макроконтекстах (у межах речення і абзацу). Це такий тип іронії, який відчувається у тексті одразу [6]. Асоціативна іронія є більш складною та значимою. Вона реалізується в мегаконтексті (у межах усього тексту). Асоціативна іронія створюється на текстовому рівні внаслідок використання ситуативного повторювання (ретроспекції) в поєднанні з іронічною алюзією, а також гротеску, абсурду [6].

Основною проблемою перекладу іронії є невідповідність вираження іронії у різних культурах, адже вона може бути різною за низкою характеристик: форма, функції, зміст у неподібних мовах та культурах. Коптілов В. зауважує, що основною особливістю іронічної прози є наявність підтексту, який ніби просвічує крізь речення художнього твору, надаючи їм подвійного значення [4]. Саме через це подвійне значення у перекладачів можуть виникнути труднощі при відтворенні іронії. Так, І. Алексєєва вважає, що потрібно використовувати принцип контрастного зіткнення, тобто порушення семантичної і граматичної сполучуваності, зіткнення лексики з різним стилістичним забарвленням [1]. Інші ж, навпаки, зазначають, що вільний переклад, в такому випадку, дозволяє отримати бажаний результат, оскільки буквальный може призвести до зникнення іронії [11, с. 10-14].

Процес перекладу цього стилістичного засобу складається з двох етапів: спочатку необхідно розпізнати іронію і потім вже її відтворити цільовою мовою. Невідповідність деяких елементів культур зумовлює використання при перекладі певних стилістичних прийомів, метою яких є створення найоптимальніших варіантів перекладу іронічних конструкцій, а також прагнення зберегти індивідуальний стиль автора. Як стверджує А. Костенко, існує чотири окремих способи перекладу іронії: повний переклад, розширення вихідного іронічного звороту, антонімічний переклад, додавання змістових компонентів. Кожен з них слід розглядати на прикладах з художніх творів, аналізуючи при цьому супутні лексичні та граматичні трансформації, до яких вдається перекладач для відтворення іронічного ефекту [5, с.274].

Можливим є застосування перекладу, що включає невеликі лексичні чи граматичні перетворення. Але це можливо лише у тому випадку, коли соціально-культурні реалії у мові оригіналу і мові перекладу збігаються.

Розгляньмо, наприклад, такий варіант перекладу:

“His valet made a fortune out of his wardrobe: his toilet table was covered with as many pomatums and essences as ever were employed by an old beauty: *he had tried, in order to give himself a waist, every girth, stay, and waistband then invented* [12, p. 17].”

«Його служник набув собі цілий статок на господаревому гардеробі, туалетний столик Джозефа був заставлений есенціями, ніби в якоїсь літньої кокетки, щоб мати талію, він випробував усі паски, корсети й бандажі, які тільки тоді існували [4, с. 4].»

У цьому прикладі вдало передали словосполучення «old beauty – літня кокетка», яке позначає іронію.

Розширення змісту іронії застосовують у тому випадку, коли читачу буде важко зрозуміти перекладену іронію, бо вона прихована у культурних особливостях. Зазвичай такі додавання існують у вигляді дісприкетникових чи дісприслівникових зворотів, поширених словосполучень.

Переклад, що має на меті застосування протилежних значень називається антонімічний. Якщо між мовами існує невідповідність у лексичних чи граматичних нормах, процес прямого перекладу погіршується, застосовують антонімічний переклад:

“Although schoolmistresses’ letters are to be trusted nor more nor less than churchyard epitaphs; yet, as it sometimes happens that a person departs this life who is really deserving of all the praises the stone cutter carves over his bones; who IS a good Christian, a good parent, child, wife, or husband; who actually DOES leave a disconsolate family to mourn his loss; so in academies of the male and female sex it occurs every now and then that the pupil is fully worthy of the praises bestowed by the disinterested instructor [12, p. 6].” – «Хоч свідченням шкільних виховательок можна вірити стільки ж, як цвинтарним епітафіям, часом трапляється, що небіжчик справді заслуговує на всі ті похвали, які витесав каменярь над його кістками, - він і добрий християнин, і добрий батько, добра дитина чи дружина, і дійсно-таки залишив невтішну родину, яка щиро його оплакує; так і в школах, чоловічих і жіночих, трапляється учень, що справді заслуговує на ті гарні слова, які щедро розсилає йому безсторонній учитель [8, с. 26].»

Якщо умові перекладу недостатньо мовних форм, аналогічних до тих, що є в мові оригіналу, щоб зберегти смисл висловлювання, може застосовуватися прийом додавання:

“What is the rein a pair of pink cheek sand blue eyes for sooth! [12, с. 72]. – Та й правда, що в тих рожевих щічках і блакитних очах такого гарного?”

«У цьому прикладі конструкцію “what is the rein” передали як «що такого гарного.»

Отже, можна зазначити, що іронія це загальноживана фігура, яка дозволяє ширше виразити точку зору автора. Найбільшою проблемою перекладу іронії є її двозначність, відповідно до соціально-культурних реалій. У досліджуваних прикладах перекладачі використовували такі шляхи передачі іронії, визначені за Костенком: повний переклад, розширення вихідного іронічного звороту, антонімічний переклад, додавання змістових компонентів.

На основі всього викладеного вище, цілком можна стверджувати, що ця тема залишається актуальною, а тому потребує подальшого всебічного та глибокого дослідження. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у вивченні та аналізі потенціалу інших форм комічного у сучасному англomовному художньому дискурсі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексеева И. С. Введение в переводоведение / И. С. Алексеева. – М.; Спб.: Издательство «Союз», 2004. – 288 с.
2. Вершкова Ю. А. Ирония как стилистический прием в произведениях Курта Тухольского / Ю. А. Вершкова // Актуальные проблемы науки и образования: сб. науч. ст. / под общ. ред. С. А. Ляшко. – Балашов: Николаев, 2011. – 42-43 с.
3. Казакова Т. А. Практические основы перевода с английского на русский и наоборот. – СПб.: РГПУ им. А. И. Герцена, 2001. – 320 с
4. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу / В. В. Коптілов. – К.: Юніверс, 2003. – 280 с.
5. Костенко А. П. Мовностилістичні засоби вираження іронії на прикладі творів М. Спарк «The comforters» та І. Во «A handful of dust» / А. П. Костенко // Новітня філологія. – 2008. – № 10(30). – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. – 356 с.].
6. Походня С. И. Языковые виды и средства реализации иронии / С. И. Походня. – К.: Наукова думка, 1989. – 123 с.
7. Тараненко О. Иронія / О. Тараненко // Українська мова: енциклопедія / [редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко (співголови), М. П. Зяблюк та ін.]. – К.: «Укр. енцикл», 2000. – 824 с.

8. Теккерей В. Ярмарок Сусти. Роман. Кн. 2/ Перекл. з англ. О. Сенюк. – К.: Дніпро, 1979. – 382 с. – (Вершини світового письменства)
9. Теккерей В. Ярмарок Сусти: Роман (кн. I) / Перекл. з англ. О. Сенюк; Передм. К. Шахової. – К.: Дніпро, 1979. – 405 с.
10. Muecke D. C. The Compass of Irony / D. C. Muecke. – London, 1999. – 269 p.
11. Stackelberg J. Translating Comical Writing / J. Stackelberg Translation. – 1988. – S. 10–14.
12. Thackeray W. M. Vanity Fair / W. M. Thackeray. SMITH, ELDER & CO, London, 1886.

Томашівська А.

Науковий керівник – доц. Іванців О. В.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

У сучасному світі надзвичайно важливу роль відіграє термінологія. Це зумовлено тим, що терміни є базовим джерелом отримання інформації для повноцінного здобуття спеціальності. Прогресуюча міждержавна та міжкультурна комунікація створює необхідність всебічного опису, вивчення і аналізу терміносистем нових фахових мов. Цьому сприяють також стрімкий розвиток науки і техніки, сучасних інформаційних технологій, відкритість кордонів. Сьогодні в світі термінологія відіграє провідну роль у спілкуванні людей, і є певною рушійною силою науково-технічного прогресу.

Актуальність дослідження обумовлена тим, що у наш час з'являється величезна кількість науково-популярних видань з психології, де зустрічається чимало термінів, які необхідно адекватно перекласти для широкого кола читачів. Дуже часто перекладач змушений створювати свій варіант перекладу у зв'язку з відсутністю українських відповідників для англомовних термінів. Працюючи з науковими текстами в певній галузі знання, перекладачеві, перш за все, необхідно вивчити спеціальну термінологію і можливі способи її перекладу за допомогою перекладацьких трансформацій для досягнення адекватного перекладу тексту. Саме тому, адекватний переклад термінів як ключових одиниць спеціального тексту є необхідною умовою адекватності перекладу всього тексту в цілому. У зв'язку з цим, надзвичайно важливим та актуальним є лінгвістичний та перекладацький аналіз англомовної психологічної термінології

Мета дослідження полягає у визначенні основних проблем та способів перекладу психологічної термінології.

Англомовна психологічна термінологія в останні десятиліття неодноразово ставала предметом різних лінгвістичних наукових розвідок. Інтереси вчених були зосереджені в основному на дослідженні ключових особливостей психологічної термінології (Г.О. Лобанова [9]), її функціональному аналізі (С. Лейгленд [13]), особливостях використання (С.В. Нягу та А. К. Агісбаєва [10], Г.В. Бочарова [2] тощо), питань структурно-семантичної організації психологічної термінології (Р. Дмитрасевич [6-7], Л.М. Веклинець [4] тощо) та її перекладацькому аспекті (О.В. Скуріхіна та Г.В. Порческу [12], О.В. Раксіна та М.С. Осінська [11] тощо).

Під психологічним терміном розуміємо слово або словосполучення, призначене для позначення понять і предметів психології, а також її галузей. Г. О. Лобанова визначає психологічні терміни як основний смисловий зміст психологічних текстів [9]. Термін обов'язково повинен володіти номінативною функцією та мати точну дефініцію і виразно окреслену структуру.

У своїй праці Г.О. Лобанова надає важливого значення ключовим особливостям психологічної термінології. На її думку специфіка термінів, як особливого лексичного розряду слів, полягає в тому, що вони створюються в процесі виробничої і наукової діяльності і тому функціонують лише серед людей, що перебувають у відповідних наукових і виробничих процесах [9, с. 49].

Проте, наукові психологічні терміни активно переходять у загальноповсякденну лексику. У зв'язку з цим, одною з характерних рис таких термінів є близькість до повсякденного життя. Функціональний аналіз психологічної термінології у своїй роботі провів С. Лейгленд, який